

SADELiĞİ ŞEKİLLENDİRMEK; SERAMİKTE MİNİMAL YAKLAŞIMLAR

SHAPING SIMPLICITY; MINIMAL APPROACHES IN CERAMICS

Prof. Dr. Naile Çevik

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü
naile.cevik@hbv.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-6448-1534

Doç. Dr. Zeliha Kayahan

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Sanat Bilimleri Bölümü
z.kayahan@hbv.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-9644-9715

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 20 Şubat 2025 · YAYIMA KABUL TARİHİ: 6 Mayıs 2025

Öz

Öncelerde inanç ve günlük kullanım nesnesi olarak tanımlanabilen seramik üretimleri günümüzde kavramsal açıdan yeni ifade olanakları sunmaktadır. Özellikle teknolojik gelişimin olumlu bir etkisi olarak malzemelere kolay erişim sayesinde seramik sanatçılar özgün deneysel çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu dönüşümün bir yansıması olarak seramik üretimlerin düşünsel boyutu aşkınlaşarak biçimsel ve kavramsal olarak yeni bir anlatım dili oluşturulmuştur. 1950-60'lı yıllarda ortaya çıkan Minimalizm akımı ile sanat alanındaki üretimlerde abartı unsurlar bilinçli olarak ortadan kaldırılmıştır. Minimalizm, öncelikle detaylardan arınma ve en yalın formda anlatıya ulaşma çabası olarak özetlenebilir. Araştırma kapsamında; Minimalizm üzerine oluşturulan sanatsal dil ve üslup yaklaşımları özellikle çağdaş sanatçıların güncel üretimleri üzerinden incelenmiştir. Sonrasında seramik çalışmalarında minimal yaklaşım benimseyen sanatçı/akademisyen Naile Çevik ve Zeliha Kayahan'ın minimalistik temelli özgün seramik uygulamaları değerlendirilmiştir.

Abstract

Ceramic productions, which were previously defined as objects of belief and daily use, now offer new conceptual possibilities of expression. Especially as a positive effect of technological development, ceramic artists carry out original experimental works thanks to easy access to materials. As a reflection of this transformation, the intellectual dimension of ceramic productions has transcended and a new language of expression has been created formally and conceptually. With the Minimalism movement that emerged in the 1950s and 1960s, exaggerated elements in productions in the field of art have been consciously eliminated. Minimalism can be summarized as primarily purifying from details and reaching the narrative in the simplest form. Within the scope of the research; artistic language and style approaches created on Minimalism have been examined especially through the current productions of contemporary artists. Afterwards, the minimalist-based original ceramic applications of artists/academicians Naile Çevik and Zeliha Kayahan, who adopt a minimal approach in their ceramic works, have been evaluated.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Seramik Sanatı, Minimalizm.

Key Words: Contemporary Art, Ceramic Art, Minimalism.

SERAMİK SANATI VE UYGULAMALARI ÜZERİNE

Seramik sanatı, hem işlevsel hem de estetik unsurları bir araya getiren, zengin bir tarihi ve çağdaş uygulamaları ile dinamik ve çok yönlü bir sanat alanıdır. Arcasoy'a (1998, s. 1) göre seramik; "Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile şekil verildikten sonra, sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir". Antik medeniyetlerden günümüze uzanan seramikler, çanak çömlek, saklama ve ritüel kapları gibi pratik amaçlar için kullanılmış ve sonrasında sanatsal bir anlatım biçimi haline dönüşmüştür. Tarihsel süreç bağlamında değerlendirildiğinde, balçık, seramikte ilk malzeme olarak düşünülebilir. Oldukça ince taneli ve koyu kıvamlı çamur birikintileri olan bu malzeme ile seramik kaplar yapılmaktaydı (Yardımcı, 1993, s. 3). Kilin dönüştürülebilir halinden pişirme yoluyla sertleştirilmiş, camlaştırılmış bir forma dönüşme süreci, sanatçılara form, doku ve renk için sonsuz olanaklar sunmuştur. Seramiğin sözlük tanımı ise "hammaddesi kil olup, elle, kalıpta ya da tornada biçimlendirilmiş ve fırınlanmış her türlü obje"dir (Sözen ve Tanyeli, 1992, s. 213).

1800'lü yıllar ile başlayan toplumsal olaylar, teknolojik ve bilimsel gelişmeler sanatın yapısını da değiştirmiştir. Sanatçılar, eserlerini bilimsel gelişmelere eş koşulda üretip yeni bakış açıları sunmuşlardır. 20. yüzyıl ile birlikte dünyanın değişen siyasi, politik, sosyo-kültürel yapısı sanatta bambaşka bir algı yaratarak yenilikleri beraberinde getirmiştir (Kılıç Kapar, 2005, s. 66). Tüm bu değişim ve dönüşümler seramik sanatının geleneksel değer ve anlayışlarından ayrılarak, çağdaş bir kimliğe kavuşma sürecini de tanımlamaktadır. Endüstri Devrimi'nden sonra başlayan ve bu tarihten sonra plastik sanatlar içinde yer alarak sanatsal bir ifade aracına dönen seramik üretimler dikkat çekicidir (Özturanlı, 1998, s. 31). Sanatçılar, çağın teknolojik olanaklarını izleyerek değişken imgeler üzerinden çalışmalarını şekillendirirken, üretim süreçlerinde sınırsız bir imge üretimi devam etmektedir (Döl, Bingöl ve Çevik, 2021, s. 1204).

Ancak her dönemde olduğu gibi endüstrileşmenin olumlu yanlarının yanı sıra ekonomik, toplumsal ve kültürel olarak olumsuz yönleri de söz konusudur. Bir kesim tarafından daha hızlı ve ucuza elde edilen seramik ürünler bir ilerleme işaretiyken diğer bir kesim ise bu seri üretimin seramik sanatının değerini düşürdüğü görüşünü savunur. "19. yüzyıl başlarından 1930'lara kadar geline süreçte Seramik Sanatı sancılı bir dönem yaşamıştır. Çünkü bu dönemlerde Modernizm olgusuna paralel genişleyen ve etkisini artıran Endüstri Devrimi'nin tüm el sanatları üzerindeki olumsuz etkilerinden seramik sektörü de nasibini almıştır" (Şahbaz, 2006, s. 43). Bu bağlam ile "endüstrileşme ve makineleşme sonucunda estetik olarak değeri azalan üretilere ilk tepki İngiltere'den gelir.

William Morris ve John Ruskin Sanat ve El Sanatları Hareketi'ni (Arts and Crafts Movement) başlatırlar (Tansuğ, 1988, s. 93). Bu hareket genel ve özel hatları ile seramik tarihine tanıklık eder ve onun varoluşsal sürecinin başlangıcına da işaret eder. Bu süreç seramik üretimlerinin bir eşya olma durumundan çıkıp sanat nesnesi kimliği kazanması sürecine de tanıklık eder.

Galatalı seramiğin bu sürecini “seramik sanatı, ilkel insanın kap gereksinmesi ile ortaya çıkan mütevazı bir kap sanatı” iken “bu olgudan soyutlandığında tamamen soyut olan, boşluk içinde yer alan organik yüzey sanatıdır” şeklinde tanımlar (Galatalı, 1985, s. 93,99). Seramik alanında ulaşılan özgün yaklaşımlar I. ve II. Dünya Savaşı'nın da içinde yer aldığı 20. yüzyılda yeniden şekillenir. Bu dönemsel süreci Şahbaz şu şekilde özetler;

20.yüzyıl Endüstri Devrimi'nin enerjisi her şeyi değiştirerek yaşamın her alanında etkili olmuştur. Sosyal düzeni değiştiren politik olaylar, bilim ve teknolojiye yeni buluşlar, tüm sanatsal ve bilimsel disiplinlerdeki değişimler, yeni kültürel yapılanmalar tüm bu olanlar adeta birbirini tetikler biçimde hem sosyal yapıda hem de sanat alanında yeni bir düzen oluşturmaktaydı. 1950'lerde Joseph Beuys bilim, sanat, doğa ve toplumun karşılıklı etkileşim içinde birbirlerini etkileyen enerji alanları olduğu fikrini ortaya atmıştı. Yaşanan iki büyük dünya savaşı ve 20.yüzyılın ilk yarısının yoğun hareketliliği, görsel sanatları oluşturan tüm disiplinlerde uğraş veren sanatçılar üzerinde, yenilikçi arayışlara ve çıkışlara yönelten büyük bir baskı oluşturmaktaydı ve Minimalizm'de çıkışını tam bu noktada yapmıştır (Şahbaz, 2006, s. 55).

20. yüzyıl artık postmodern bir yapısallıkta moderniteden farklı olarak çeşitli kavram ve olguların farklı bir uzamda hareket alanı bulduğu bir iklimde kendisini gösterirken bu durum özellikle pek çok sanat oluşumu içerisinde varlığını belirginleştirmeye başlamış farklı bir paradigma alanı içerisinde kendine yer bulmuştur (Kırmızıgül, 2021, s. 533). Günümüze gelindiğinde seramik üretim şekilleri insanlığın elinde gelişen teknoloji ile birlikte değişmekte ve etkili biçimlere dönüşen görsel varlığı ile kendini göstermektedir. Sırlama ve fırın tekniklerindeki teknolojik gelişmeler, seramik sanatının yaratıcı sınırlarını genişleterek farklı yüzey kaplamaları ve yapısal formlar sağlamaktadır. Her geçen gün ortaya çıkan yeni teknolojilerden birisi de uzay araçlarının dış yüzeylerinin ısıya dayanıklı seramik malzeme ile kaplanmasıdır. Atmosfere uzay dönüşü çarpan kapsülün ısı enerjisini ayarlayan bu seramik yüzey kaplama teknolojisi önemli bir adımdır. Bu ve bunun gibi çok farklı alanlarda kullanılan seramik teknolojisi ile birlikte seramik kavramının da doğal olarak tanımı sürekli değişmekte ve güncellenmektedir (Çolakoglu, 1998, s. 22-25). Ayrıca, seramik sanatı kavramsal ve heykelsi bağlamlarda giderek daha fazla araştırılmakta ve

zanaat ile güzel sanatlar arasındaki çizgi bulanıklaşmaktadır. Bu dinamik sanat formu, zaman ve mekân boyunca insan yaratıcılığının ve kültürel ifadenin bir kanıtı olarak gelişmeye devam etmektedir.

Minimalizm Ve Seramikte Minimal Yaklaşımlar

Minimalizm, sadelik, açıklık ve temel unsurlara odaklanma ile karakterize edilen modern bir sanat ve tasarım hareketidir. 1960'larda Soyut Ekspresyonizmin karmaşıklığına ve aşırılığına tepki olarak ortaya çıkan minimalizm, temiz çizgileri, geometrik formları ve gereksiz ayrıntıların yokluğunu vurgular. Estetiği, “daha azı daha fazladır” ilkesine dayanır ve genellikle sanat eserlerini veya tasarımları, form, malzeme ve mekânsal ilişkileri vurgulamak için temel bileşenlerine indirger. 1960'lı yıllar ile birlikte varlığını gösteren Minimalizm akımı, özellikle 1900'lü yıllarda Kazimir Malevich'in soyutlamaları doğrultusunda aza indirgenen sanat anlayışı ile dikkat çekmiştir. Malevich ile birlikte mimar Mies Van Der Rohe'nin yalın tasarımları da Minimalizm adına ilk olarak belirlenebilecek bir anlayıştır (Islakoğlu, 2005, s. 14).

1900'lü yıllar sanayi devrimi ile ortaya çıkan gelişmeler, teknolojinin toplumun yapısını değiştirmesi ve çağın hız kazanması ile post-modern bir anlayışın gün yüzüne çıktığı bir dönem olarak ifade edilebilir. 1940'lı yıllar sonrası bu dönemde çoğunlukla düşünsel süreçler ağır basmış, çağın hızı, teknolojinin insan gücüne ihtiyacı azaltan yapısı karşısında tepkili olan sanatçıların bazıları isyanlarını dile getirmek bazıları da bu süreci destekleyerek sanatına yansıtılabilmek adına sanatlarında farklı söylemlere gitmişlerdir. 1960 yılı ile birlikte bu söylemlerin yoğunlaştığı Kavramsal Sanatın ortaya çıktığı görülmektedir. 1916 yılında Dada akımı ile ortaya çıkan savaş karşıtı yaklaşımın sonucu sanatçıların başkaldırıları sanatta düşünsel zemini oluştururken, Duchamp'ın sanat nesnesinin ve sanatın ne olduğuna dair sorgulamaları kavramsal sanatın başlangıç noktaları olarak ifade edilebilir. Kavramsal sanat, sanatı biçimsellikten öte çok daha üst düzey bir anlamsallık içerisinde ele almakta ve düşüncüyü en iyi temsil edebilecek her ne ise onu sanatın malzemesi olarak değerlendirmektedir (Kayahan, 2014, s. 78). 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra etkiel olarak aktif bir yapıya geçen postmodern süreç içerisinde Kavramsal alan yapı gereği etkileşimli ve çağcıl olarak yeni olanı sorgulatan bir yapısalığa geçmiş ve melez bir sanat biçimi geliştirmiştir (Kırmızıgül, 2019, s. 206). Kavramsal sanatta ve Minimalizm akımında da önemli olan nokta sanatın biçimsellikten uzak yapısıdır. Ünlü mimar ve tasarımcı Ludwig Mies van der Rohe'nin “Az çoktur (Less is more)” ifadesini kullanarak açıkladığı Minimalizm, biçimde aşırı sadeliği ve nesnel yaklaşımı savunur (Islakoğlu, 2005, s. 14).

“Çağdaş sanat anlayışı ile birlikte yeni ifade olanaklarını ve sorgulamaları da içinde barındıran çağdaş heykel sanatının oluşturduğu plastik dil yeni ifade

olanakları ve alternatif malzeme kullanımı ile çeşitlenerek tekrar tekrar oluşturulmuştur” (Özkul, 2019, s. 74). Bu yaklaşımda yalın bir ifade dili görülmektedir. Bu yalınlıkta biçim içeriğe dönüşmekte, biçimselliğin en uç örneği ile karşılaşılmaktadır. Minimalizm akımı, Donald Judd, Carl Andre, Dan Flavin, Sol Le Witt, Robert Morris, Richard Serra ve Anne Truitt gibi sanatçıların öncülüğünde gelişmiştir. Alt yapısında ise biçimsel olarak en aza indirgemecilik ve nesnellik ön plandadır (Tizgöl, 2008, s. 49). Öncü olan yenilikçi bu söylemler bir anlamda toplumsal bir eleştiri niteliği taşıırken bir diğer anlamda da topluma öncülük edebilecek bakış açıları ortaya koymaktadırlar (Bingöl ve Çevik, 2020, s. 312).

Minimalizm akımı sadeliği önerirken, sürecinde nesne ile olan yakın ilişkisi söz konusudur. Özellikle günlük hayatta karşılaşılan nesnelerle bir biçimde ilgilidir ve ilişkilidir. Bu durum tasarım ve sanat ortaklığı/ayırımı bağlamında da bir örnek, önem ve öncelik de oluşturmasının yanı sıra yeni bir izleyici-sanat çalışması ilişkisini de ortaya koyar (Karaca, 2021, s. 346). Düzen, uyum ve gerçekliği etkili bir biçimde bir araya getiren minimalist yapıtlarda kompozisyon anlamlı bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Minimalist eserler, sınırlı sayıda kullanılan renk anlayışı, geometrik biçimlerin düzeni, pozitif-negatif alanların dengeli kullanımı, doğal dokusal yüzeyleri ile sanatçının bireysel izinin az rastlanıldığı net bir formda belirlemektedir (Ersan, 2021, s. 1194). Mimarlık ve tasarımda, minimalizm, nötr renk paletleri ve açık ortamlara yönelik bir tercihle, işlevselliği ve mekan ile yapı arasında uyumlu bir ilişki önerir. Estetik çekiciliğinin ötesinde, minimalizm felsefi alt tonlara sahiptir ve netliği ve farkındalığa değer veren bir yaşam tarzı ve sanatsal yaklaşımı savunur. Bu kalıcı hareket, sadeliğin güzelliğini ve gücünü vurgulayarak çağdaş sanatı, tasarımı ve kültürü etkiler.

Minimalizm hareketi çağdaş seramik sanatını derinden etkilemiş, odak noktasını sadelik ve forma kaydırmıştır. Minimalist anlayış ile çalışan seramik sanatçıları, yapısal netliği ve kilin doğal güzelliğini vurgulayan eserler yaratmak için temiz çizgileri, sade yüzeyleri ve geometrik şekilleri benimsemiştir. Bu minimalist yaklaşım genellikle süslü süslemeleri ve geleneksel sırlama tekniklerini reddeder, bunun yerine malzemenin ham niteliklerini vurgulayan doğal dokuları ve soluk renk paletlerini vurgular. Minimalizmin etkisi, sanatçıların seramik formlarının düzenlenmesi ve kompozisyon yoluyla mekân, tekrar ve sessizlik gibi temaları keşfettiği seramik sanatının kavramsal çerçevesine de uzanır. Önemli minimalist seramikçiler, mekânsal diyaloglara giren heykelsi eserler üreterek seramiklerin yalnızca işlevsel olduğu yönündeki geleneksel anlayışa sıklıkla meydan okurlar.

Özellikle sanatın gelişim alanında her dönem ve akıma ilham olan bu öncü sanatçılar, seramiğin iki/üç boyutlu özgürlük alanını ve sanatçıya sunduğu zengin ifade olanaklarını fark etmiş ve ortaya koydukları Modern Seramik Sanatı örnekleri ile de seramiğin bu ayrıcalıklarını dünya çapında izleyiciye kazandırmışlardır (Uludağ, 1998, s. 37). Picasso ve Miro gibi sanatçıların seramik uygulamalarında minimal yaklaşımları görmek mümkündür.

Seramik eserler oluşturan birçok sanatçıdan farklı olarak Picasso seramik çalışmalarında kabın biçiminden faydalanarak yeni yaratımlar ortaya koymuştur. Seramik kabın biçimine odaklanan eserlerinde seramiğe özgü dili oldukça iyi kavramış olması, onu çağdaşlarından ayırmaktadır (Yıldırım, 2019, s. 210-211). Picasso'nun *The Queen* isimli sırlı vazosunda da dekor bakımından kazıma tekniği kullanılmıştır. Bu vazonun kulplarını kol, ağız kısmını baş, alt kısmını ismini ayak bölgesi olarak formlaştırmış olan sanatçı kendi özgün ve yalın tarzını izleyiciye oldukça sınırlı unsurlarla aktarmıştır (Geçen ve Çelikbağ, 2019, s. 367).



Görsel 1. Pablo Picasso, *The Queen*, Seramik, 1953, 38,5 cm x 14 cm x 22,2 cm



Görsel 2. Joan Miro, *Vazo*, Seramik, 1942, 35,3 x 29 cm

Seramik üretimlerinde minimal yaklaşımı sergileyen bir diğer sanatçı da Joan Miro'dur. İspanyol sanatçı, sanat hayatı boyunca resim sanatının yanı sıra heykel, seramik, gravür, sahne sanatları gibi diğer birçok sanat dalıyla da ilgilenmiş ve bu alanlarda oldukça etkili eserler vermiştir. Özellikle sanat alanında disiplinlerarası yakınlaşmaları özgün üretimlerinde bir ifade unsuru olarak kullanan Miro'nun üslubunun orijinalliği dikkat çekicidir. Sanatçının yeni bir resimsel dil aracılığı ile oluşturduğu sanatsal üretimleri düşünsel ve kavramsal boyutta çağının oldukça ötesine işaret eder. Miro, resimlerinde sıradan formlar kullanmasına rağmen, diğer üsluplardan farklı olarak çocukluğunda etkilendiği nesnelerin hayal gücü ve bilinçaltındaki etkileşimlerini yansıtmıştır. Kadınlar, kuşlar, yıldızlar, merdivenler, gökyüzü gibi formları sıklıkla işlediği konular arasında olan Joan

Miro'nun seramik çalışmalarında da resimlerinde benimsediği bu üslubu devam ettirmiştir. Miro'nun seramik formları geleneksel formların dışında ve farklıdır. Sanatçı, seramik yaparken yerli halkın çamuru şekillendirmesinde olduğu gibi, malzemeye dokunarak, hissederek şekillendirmiş ve sanki yaşayan, nefes alan bir malzeme hissi vermeyi başarmıştır. Miro bu yaklaşımı sayesinde seramik üretiminde klasik şekillendirmenin dışına çıkarak malzemeye yeni bir bakış açısı getirmiştir (Bellisoy, 2019, s. 55, 56, 70).



Görsel 3. Alev Ebüzziya Seramikleri

Görsel 4. Şirin Koçak Seramik, Döngü Serisi II, 2013, Slip döküm seramik, fırça uygulamaları, sırlı, 22,5 cm x 26 cm. Fotoğraf: Cemil Erdoğan

Minimalist üslubun seramik alanında ülkemizde en tanınmış ve başarılı uygulayıcılarından biri olan Alev Ebüzziya çalışmalarında geleneksel çanak formunu yorumlar. Sanatçının akademik temelinin yanı sıra uygulama alanında da seramik uygulamaları ülkemizin ilk seramik sanatçısı olan Füreya Koral'ın atölyesine katılımı ile de deneyimsel bir boyut kazanmıştır. Almanya ve Kopenhag'da alanı üzerine uzun yıllar çalışan sanatçı sanat hayatına Paris'te devam etmesinin yanı sıra çağdaş seramik sanatı bağlamında dünya çapında başarılarla imza atmıştır. Sanatçının kültürümüzdeki kadim çanak formunu işlevsel ve bilindik anlamlarından olabildiğince uzaklaştırması ve modern bir zaman dilimi içerisine çekerek neredeyse zamansız olarak tanımlanabilecek özgün seramik üretimleri dikkat çekicidir. Alev Ebüzziya'nın eserlerindeki minimalist yaklaşım algıdaki yıkım fikri üzerinedir. Geleneksel seramik kâse biçimi onun üretimlerinde anlamındaki basitlikten çok daha fazlasını ifade etmektedir. Renk paleti ve abartılı yüzeylerden kaçınması durumu, Ebüzziya'nın yeni bir "kâse" önerisi sunmasına yol açar ve bu durum ana unsur olarak işlevi azaltmaya odaklanmaktadır (Tizgöl, 2019, s. 157). Bu sanatsal yaklaşım çerçevesinden bakıldığında zaman Alev Ebüzziya'nın çanakları, biçimden

oluşan cidarlar olmaktan çok daha öte, boşluğun ve doluluğun birlikte anlam bulduğu yapıtlardır. Onun eserleri, endüstriyel birer nesne olarak oldukça etkili birer tasarım olmakla birlikte saklama, biriktirme gibi işlevleri de yerine getirebilirken en önemli özelliği biçimsel özelliklerindeki düşünsel temellerin kuvveti ve başarılı tasarım odaklı üretimlerdir (Savaş, 2009, s. 109).

Çağdaş seramik üretimlerinde minimalist unsurları odağına alan akademisyen sanatçılar arasında yer alan Şirin Koçak'ın *Döngü* serisinde, evrenin yapısını konu olarak ele aldığını görmekteyiz. Yarım küre formunun üzerinde birbiri içine geçmiş çizgisel daireler yer almaktadır. Dairesel çizgiler, tıpkı bir ağacın kesildiğinde ortaya çıkan çizgileri gibidir. Ağacın yaşını gösteren birbiri ardına sıralanan çizgiler insan yaşamındaki her geçen güne dair bir anlatı gibidir (Tanrıverdi, 2020, s. 115). Sanatçı Hasan Şahbaz'da minimal yaklaşımı benimseyen bir sanatçı olarak "Modern Seramik Sanatında Minimalizm" başlıklı lisansüstü çalışmasında yer alan minimalistik seramik üretimlerini şu şekilde ifade eder;

Seramik Sanatının Soyut Özgün Form yönelimi içerisinde değerlendirebilecek olan son dönem seramik çalışmalar, doğada yüzlerce yıl içerisinde oluşan kayaç ve toprak yüzeylerin dikine kesitlerinin oluşturdukları doku katmanları ve tabiattaki yüzeylere hareket kazandıran, tepe, dağ, ova, büyük çukurlar, çöldeki kum tepeleri, kanyonlar vb. doğal oluşumların kavisli, akışkan dalga hareketleri çalışmaların çıkış noktasını oluşturmuştur. Gözlenen dokusal katmanların yorumları üç boyutlu yüzeyler olarak formlara aktarılmıştır. Tasarlanan formların görsel etkisini arttırmak için yay, çember veya spiral gibi geometrik elemanlara göndermeler yapılarak formlara akışkan bir uzamsal hareket kazandırılması hedeflenmiştir (Şahbaz, 2006, s. 231).



Görsel 5. Hasan Şahbaz, *İsimsiz IX*, 28 x 42 x 12 cm, Stoneware, 2006.



Görsel 6. Kemal Tizgöl, *Non-Stop 2,5 Months*, Şamotlu-Beyaz Çamur, Sır, 60 x 54 cm (4 Adet) 1000 °C, 2008.

Kemal Tizgöl, “Sanatta Minimalizm ve Günümüz Seramik Sanatına Yansımaları” başlıklı çalışmasında, değer yargılarının zaman içerisinde değişerek farklılaşmasına odaklanmakta ve son malzeme olarak kil malzemenin seçilmesini değer yargıları doğrultusunda irdelemektedir (Tizgöl, 2008, s. 129). Sanatçı, kil malzeme ile özgün seramik eserler üreterek iletisini güçlü bir şekilde dile getirmek ve geometrik yalın düzenlemelerinde minimalist bir yaklaşım sergilemektedir.

Geçmişten günümüze birçok farklı alanda etkisi artarak devam eden Minimalizm, içerik ve biçim ilişkisi ile dengesini korumuştur. Eser içerikten ziyade biçimsel varlığı ile dikkat çekmekte ve özellikle sanatsal ifade biçimlerinde hazır nesnelerin var olduğu şekli ile kullanımı doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Amaç yapıttaki malzeme kullanımını da minimuma indirmek ve olanca sade görünümü ile izleyiciye sunmaktır. Form olarak renk, değer, çizgi ve tasarıma yönelik tüm öge kullanımları en aza indirilerek yapıt oluşturulmaktadır. Geometrik biçimlerde olanca sade yapısı ile bir araya getirilmektedir. Bu sade birliktelikte yapıt yalın bir bütünlük içerisinde var olmaktadır (Döl ve Avşar, 2013, s. 9).

MINİMALİSTİK SÖYLEM ÜZERİNE BİREYSEL SERAMİK UYGULAMALAR

Araştırmanın bu bölümünde sanatçı/akademisyen Naile Çevik ve Zeliha Kayahan’ın Minimalist anlayışta gerçekleştirdikleri seramik çalışmaları incelenmektedir.

Çevik’ göre (2010, s. 36) doğa şartlarına yüksek direnç gösteren seramik, geçmiş uygarlıkların dini inanışlarından yaşam biçimlerine kadar kültürel izleri günümüze ulaştırabilmektedir. Bu bağlamda sanatçı seramik sanatının arkeolojik belge olma özelliğini kendi öznel yaşantısına uyarlayarak bir anlamda kendi yaşantısının duygusal belgelemesini yapmaktadır. Borotav’a göre (2019, s. 117) seramik sanatçısı organik biçimleri rahatlıkla elde edebilir. Doğaya ait izlenimleri ve kilerdeki doğal renk ve dokuları kullanarak özgün biçimler yaratabilir. Forma yönelik boyutlandırma işleminde doku-renk ilişkisi ile farklı vurgular elde edilip, etkili biçimlerin ortaya çıkabileceği farklı tasarımlar gerçekleştirilebilir. Bu anlayışla, Çevik’in “Denge Serisi”nde yer alan özgün seramik üretimlerinde denge kavramı odağında, sanatçının kendi yaşantısının bir olumlaması olarak eserlerine yansıttığı düşünülebilir.

Görsel 7 ve 8’de sedef beyaz rengini seramik formun ana kütlelerinde görmektedir. Sanatçı her bir form için en fazla iki renk kullanmaktadır. Bu

anlayışla minimal anlayışı hem form hem de renk uygulamalarında yansıttığını söylemek mümkündür. Ünal'a (2021, s. 1595) göre; Minamialist yaşam tarzı, gereksiz olan her türlü ayrıntının yaşamdan uzaklaştırılıp, kişinin en gerekli olanları belirlemesi ile başlayan ve fazla olanı hayatından çıkarma cesareti gerektiren bir süreçtir. Bu şekilde bir yaşam tarzı, kişilerin onlar için önemli olanlara daha fazla odaklanıp daha anlamlı bir hayat geçirebilmelerini sağlayabilir.

Çevik, “Denge Serisi” kapsamında yer alan tüm üretimlerinde görsel etkiyi artırmak amacı ile altın, gümüş ve mavi lüsterler kullanmıştır. Lüster, ışıkla birlikte renk değişimleri gösteren, parıltılı ve metalik görünümlü olarak tanımlanabilen, seramik bünyenin üzerindeki sır yüzeyini kaplayan metal bazlı ince bir film tabakasıdır (Çalışkan Güneş, 2019, s. 283). Ayrıca estetik görünümünden dolayı albenisi çok yüksek sırlardan biri olan lüster grubu gerek sanatsal gerekse işlevsel anlamda günümüzün en çok tercih edilen sırlarındandır (Ağıl ve Karasu, 2019, s. 77). Görsel 9 ve 10'da rengin ön plana çıktığını görmekteyiz. Turuncu ve mavinin tonlarını gördüğümüz bu seramik çalışmalarda aynı ana kütlelerin farklı versiyonlarına uygulanan rengin yalın etkisi dikkat çekmektedir.



Görsel 7. Naile Çevik, Denge Serisi I, Seramik, Artistik Sır ve Lüster Pişirimi, 2019, h:35 cm.



Görsel 8. Naile Çevik, Denge Serisi II, Seramik, Artistik Sır ve Lüster Pişirimi, 2019, h:35 cm.

Karabey'e (2020, s. 146) göre; sanatta teknik ve malzeme sadece bir araçtır. Seramik uygulayıcıları için pek çok malzeme ve teknik bulunmaktadır. Bununla birlikte her sanatçı ve tasarımcı deneyim ve araştırmaları ile yeni malzemeler ve yöntemler geliştirmektedir. Çevik, “Denge Serisi” kapsamında yer alan çalışmalarında yeni bir teknik ya da malzemeyi keşfetme amacı gütmeyiz. Sanatçı, bu çalışmalarında, bilindik dairesel forma yaptığı renk ya da biçimsel müdahaleleri ile dengenin birçok farklı şekilde kurulabilmesi

durumunu merkezine alarak, var olan bilgi ve malzemenin kavramsal boyutta anlamlandırılmasına da odaklanmaktadır.



Görsel 9. Naile Çevik, Denge Serisi III, Seramik, Artistik Sır ve Lüster Pişirimi, 2019, h:35 cm.

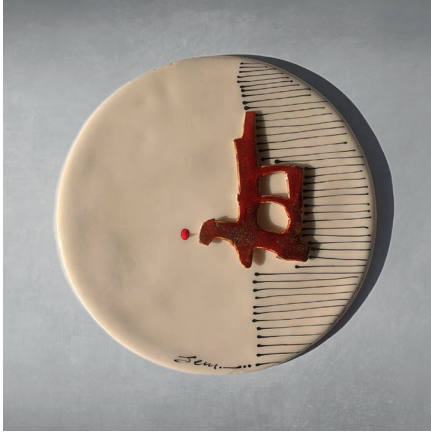


Görsel 10. Naile Çevik, Denge Serisi IV, Seramik, Artistik Sır ve Lüster Pişirimi, 2019, h:35 cm.

Bu malzemeler ve yöntemler bağlamında minimalist tavrı odağına alan Naile Çevik'in *Denge Serisi* bezemesiz yüzeyleri ve monokrom sır uygulamaları ile dikkat çeker. Bu özgün seramik üretimler temelde dekoratiflikten uzak durularak sadeliği bir ifade aracı olarak sunmuştur. Sanatçının bu eserleri yalınlık ilkesi doğrultusunda değerlendirilebilir. Denge Serisi kapsamında kalıp tekniği ile oluşturulan küre/daire formuna elle şekillendirme aracılığı ile üçayak eklenmiştir. Ayrıca bu seride yer alan her çalışma sade ve durağan gövde formunun aksine nispeten hareketli deneysel dokunuşlarla özgün kompozisyonlar oluşturulmuştur. Her kompozisyonun gövdesinde kullanılan tek renk sır uygulamaları aracılığı ile şişkin küre yüzeyi vurgulanmak istenmiştir. Üretilen bu çalışmalar Çevik'in kent kavramını temeline alan uzun soluklu üretimlerinin bireyselleşmiş yalınlık ilkesi doğrultusunda uygulamasını yaptığı çalışmalar olarak da görülmektedir. Sanatçının bu serisi, onun son beş yıllık sanatsal üretimlerinden bazılarını da kapsamaktadır. Bu özgün seramik üretimlerde soyut dışavurumsal yansımaları yalın bir düşünsel ve uygulamacı tavrı aracılığı ile ortaya koymuştur.

20. yüzyıl çağdaş sanat anlayışı olarak ön plana çıkan eserleri anlamak ve anlamlandırabilmek için öncelikli olarak eserin üretildiği dönem tüm dinamikleri ile birlikte göz önünde bulundurulmalıdır (Yaban, 2022, s. 211). Akademisyen/ sanatçı Zeliha Kayahan çalışmalarını resim-baskı resim ilişkisi üzerine kurgulamaktadır. Farklı alanların birlikteliğini sıklıkla kullanan sanatçının seramik eserleri bu araştırma kapsamında incelenmektedir. Görsel 11-12-13-

14'te yer alan seramik eserler sanatçının minimal anlayışla ürettiği eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayahan'ın "Başlangıçlar Serisi"nde yer alan çalışmalarında zeminde geniş bir alanı kaplayan monokrom renk uygulamalarını rölyeflerle oluşturduğu kompozisyonlarla tamamlamaktadır.



Görsel 11. Zeliha Kayahan, Başlangıçlar Serisi I, Seramik, 2025



Görsel 12. Zeliha Kayahan, Başlangıçlar Serisi II, Seramik, 2025

Görsel 11-12 ve 13'te yer alan kompozisyonlarda soyut seramik parçalar ve Görsel 14'te ise figüratif seramik parça eklenmiştir. Kompozisyonların tamamında seramik malzeme herhangi bir kalıp kullanılmadan elle şekillendirme yöntemi ile üretilmiştir. Çalışmaların zemininde yer alan açık renk sır üzerinde yer alan rölyeflerde artistik sır uygulamaları yapılmıştır. Tüm çalışmalar bej renk sır ile temellendirilmiş bir daire formu üzerinde kompoze edilmektedir. Daire formu üzerindeki işaretler yine seramik malzeme ile şekillendirilmiş ve sonrasında ana yapıya rölyef olarak eklenmiştir. Görsel 11'de rölyef olan seramik parça tipografik bir biçim olarak kırmızı sır ile ön plana çıkarılmıştır. Form üzerindeki çizgiler ise bu tipografik biçimi zeminle bütünleştirmek amacı ile kullanılmıştır. Görsel 12'de yazı biçimi daha net gözlemlenmektedir. Ancak düz çizgiler ile oluşturulan yan ve dik hatlar sadece bu uygulamada dikkat çekmektedir.



Görsel 13. Zeliha Kayahan, Başlangıçlar Serisi III, Seramik, 2025



Görsel 14. Zeliha Kayahan, Başlangıçlar Serisi IV, Seramik, 2025

Görsel 13 ve 14'te yer alan seramik pano uygulamalarında kahve/bordo renklerinde sırlamaları görmekteyiz. Sanatçı serinin bütünlüğünü sağlamak için bu iki çalışmada kırmızı rengi sonradan eklenen noktasal elemanlar olarak kompoze etmektedir. Görsel 14'te diğer üç çalışmada yer alan işaretlerden farklı olarak bir figür imgesi yer almaktadır. Tüm seride yer alan kısa çizgiler ile desteklenen bu figür bir yazı ile yatay düzlemde bölünmektedir. Başlangıçlar serisinde her bir daire sanatçı için yeni bir sürecin başlangıç noktasını temsil eder. Daire formu sonsuzluk algısı oluştururken biçim üzerinde yer alan imgeler her bakan göz için farklı anlamlara gelebilecek bir şekilde kurgulanmıştır.

SONUÇ

Bireylerin ve toplumların düşünce yapısının şekillenmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan sanat alanları ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik değişkenlere bağlı olarak değerlendirilir. Bu temel yaklaşımla toplumsal süreçlerin sanat ve sanatçı üretimlerine yansımaları kaçınılmazdır. Özellikle antik dönemden günümüze kadar temel malzemesi “kil” olan üretimler kesintisiz biçimde sürmüştür. Ancak seramik sanatının gelişimi, 20. yüzyılı belirleyen modernizm kavramı ve ardından 1940'lı yıllar sonrası ortaya çıkan post-modern anlayışın dinamikleri bağlamında düşünüldüğünde yalınlık kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu yalınlığın karşılığını Minimalizm akımında görmekteyiz. Araştırma kapsamında incelenen seramik eserler için; seramik sanatında Minimalizmin yalnızca bir tasarım felsefesinden daha fazlası olduğu söylenebilir. Gereksiz olandan ayrılarak kilin ham güzelliğini ve her parçanın ardındaki düşünceli işçiliği ortaya çıkarıldığını görmekteyiz. Bu sadeleştirilmiş

yaklaşım izleyicileri daha derin bir şekilde etkileşime girmeye, ince dokuları, narin eğrileri ve negatif alanın sessiz etkileşimine tanıklık etmemizi sağlar. Toplum giderek daha fazla durgunluk ve özgünlük anları ararken, minimalist seramikler “daha azının daha fazla” olabileceğinin zamansız hatırlatıcıları olarak tarihte yerlerini almaktadırlar.

Sonuç olarak, seramik sanatının geleneksel işlevsel ve inanç temelli nesnelerden entelektüel ve kavramsal ifade ortamına dönüşümü, sanatsal söylemin daha geniş evrimini yansıtmaktadır. Basitliğe ve fazlalığın ortadan kaldırılmasına vurgu yapan Minimalizmin etkisi, çağdaş seramik sanatçılarına yeni anlam ve estetik biçimlerini keşfetmeleri için bir çerçeve sağlamıştır. Naile Çevik ve Zeliha Kayahan’ın eserleri aracılığıyla, seramikteki minimalizmin yalnızca stilistik bir tercih değil, berraklık, incelik ve derinliği teşvik eden kasıtlı bir sanatsal düşüncenin ürünü olduğu görülmektedir. Teknolojinin malzeme deneyleri için olanakları genişletmeye devam etmesiyle, seramikteki minimalist yaklaşım muhtemelen gelenek ve moderniteyi yenilikçi yollarla birleştiren ilgi çekici bir sanatsal keşif biçimi olarak varlığını sürdürecektir.

KAYNAKÇA

- Arcasoy, A. (1998). Seramik teknolojisi, (No:457), Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Bellisoy, M. (2019). Picasso ve Miro'nun seramiklerindeki primitif etki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bingöl, M., ve Çevik, N. (2020). Çağdaş sanatta öznel bir deneyim; ütopyaların bireysel yansımaları. Sanat ve Tasarım Dergisi, (26), 309-328.
- Çolakoğlu, H. (1998). Günümüz seramik sanatı ve konumu. Türkiye'de Sanat Plastik Sanatlar Dergisi, (33), 23-27.
- Döl, A., Bingöl, M. ve Çevik, N. (2021). Çağdaş sanatta bir görme/düşünme biçimi olarak kolajın görsel sanatlar eğitiminde kullanılması ve deneysel süreç. Atlas Journal, 7 (37), 1201-1214.
- Döl, A. ve Avşar, P. (2013). Minimalizm akımı kapsamında nesne anlayışının yeniden değerlendirilmesi, İdil Dergisi, 2 (10), 1-18.
- Ersan, M. (2021). Ambalaj tasarımında Minimalizm. Ulakbilge, (64), 1193-1202.
- Galatalı, A. (1985, 17-19 Nisan). Eleştirim [Bildiri Sunumu]. Hacettepe Üniversitesi Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını I. Ulusal Sanat Sempozyumu, Türkiye, Ankara, 91-101.
- Geçen, F. ve Çelikbağ, T. (2019). Pablo Picasso'nun resimlerindeki figür anlayışının seramik çalışmalarına yansımaları, Turkish Studies, 14 (1), 359-370.
- Islakoğlu, P.M., (2005) Mimarlıkta Minimalizm, Ege Mimarlık , 3 (55), 14-19.
- Karaca, G. (2021). Soyut ama nesnel sanat: Minimalizm. Sanat ve Tasarım Dergisi, 10 (2), 334-349.
- Kayahan, Z. (2014). Eş-üretici konumunda izleyicinin ilişkisel sanata dair tutumu. Sanat ve Tasarım Dergisi, 1 (13) , 77-91.
- Kılıç Kapor, S. (2005). Yaratmak üzerine. Rh+ Plastik Sanatlar Dergisi, (20).
- Kırmızıgül, F. Ç. (2019). İnternet ve sosyal medyanın sanattaki etkin rolü ve buna bağlı değişen dinamikler. Sanat ve Tasarım Dergisi (23), 205-221.
- Kırmızıgül, F. Ç. (2021). Sosyal bir kimlik arketipi olarak KKTC - kapalı Maraş Bölgesinin mekânsal yalnızlığı üzerine kurgusal denemeler. Tarih ve Gelecek Dergisi, 7 (2), 520-544.

Özkul, T. (2019). Disiplinlerarası süreç bağlamında çağdaş heykel sanatının plastik dil olarak kullanılması ve bireysel söylemler. Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 6 (2), 73-84.

Özturanlı, G. (1998). Modern Türk Seramik Sanatı'na bir bakış. Türkiye'de Sanat Plastik Sanatlar Dergisi, (33), 31-33.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1992). Sanat kavramları ve terimler sözlüğü. Remzi Kitabevi.

Şahbaz, H. (2006). Modern seramik sanatında Minimalizm [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Savaş, U. T. (2009). Seramik sanatında “boşluk”, Sanat ve Tasarım Dergisi, 1 (3), 105-116.

Tansuğ, S. (1988). Candeğer Furtun ve çağdaş seramiğin sorunsalı. Argos Yeryüzü Kültür Dergisi, (3), 93-105.

Tanrıverdi, Y. (2020). Daire formu ve günümüz seramik sanatına yansımaları. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (47), 99-118.

Tizgöl, K. (2008). Minimalizm ve günümüz seramik sanatına yansımaları [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Tizgöl, K. (2019). Minimalizmin çağdaş seramik üzerine yansımaları. Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat, 4 (9), 153-165.

Uludag, K. (1998). Seramik sanatının kimlik sorunu, Türkiye'de Sanat Dergisi, (33), 36-38.

Yaban, N. T., (2022). Halkla ilişkilerde etik bir uygulama alanı olarak heykel sanatı. Global Media Journal, 12 (24), 195-219.

Yardımcı, İ. (1993). Anadolu'da başlangıcından günümüze seramik-metal teknik ve biçim etkileşimleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, C. (2019). Başlangıca dönen modern: Madoura Atölyesi üretimleri ile Picasso. Fine Arts (NWSAFA), 14 (3), 200-213.

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1: Picasso, P. (1953). The Queen [Seramik]. Artsy.net. <https://www.artsy.net/artwork/pablo-picasso-vase-deux-anses-hautes-vase-with-two-high-handles-the-queen-1>

Görsel 2: Miro, J. (1942). Vazo [Seramik], Met Museum, New York, Amerika Birleşik
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/485324>

Görsel 3: Ebüzziya, A. (2019). [Seramik], İstanbul Kadın Müzesi, İstanbul, Türkiye.
<http://www.istanbulkadınmuzesi.org/alev-ebuzziya>

Görsel 4: Şirin Koçak, Ş. (2013). Döngü Serisi II [Seramik]. ,<https://www.ceramicsnow.org/archive/images-sirin-kocak-kugulu-art-gallery-ankara-turkey/>

Görsel 5: Şahbaz, Hasan. (2006). Modern Seramik Sanatında Minimalizm, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Görsel 6: Tizgöl, Kemal. (2019). Minimalizmin Çağdaş Seramik Üzerine Yansımaları, Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat, Cilt: 4, Sayı: 9, s.153-165.

Görsel 7, 8, 9, 10: Naile Çevik'in kişisel arşivi.

Görsel 11, 12, 13, 14: Zeliha Kayahan'nın kişisel arşivi.